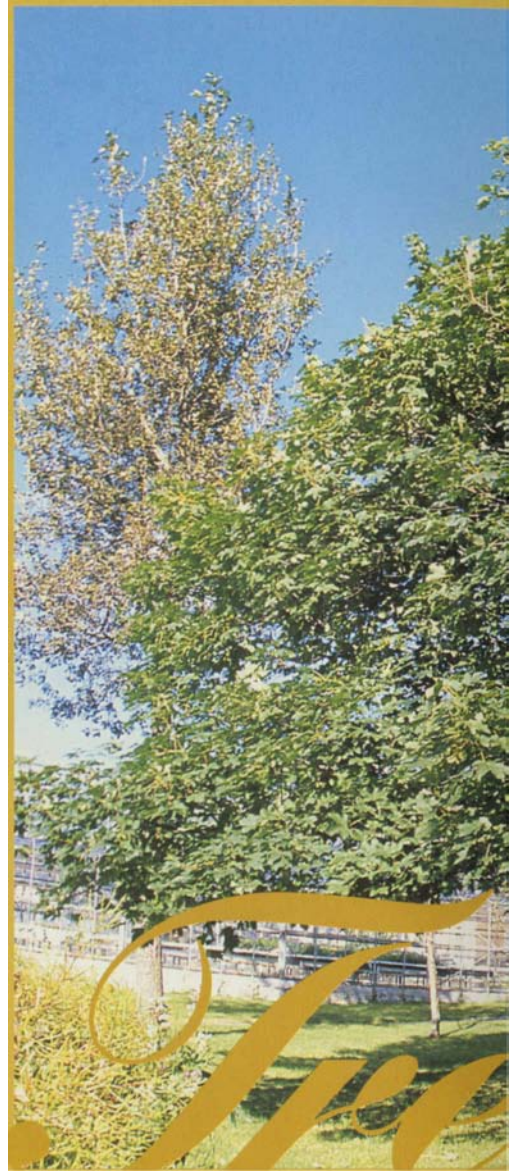

Brynjólfur Jónsson

Inngangur

Tré ársins 2003 er garðahlynur (*Acer pseudoplatanus* L.) við Bröttuhlíð 4 í Hveragerði og sómir sér vel eins og sést á meðfylgjandi myndum. Stórfengleg krónan er það sem vekur fyrst athygli þegar tréð er skoðað. Tréð hefur fengið gott rými og vaxið óhindrað enda breiðast öflugar greinar frá stofninum í allar áttir. Við mælingu reyndist þvermál krónunnar vera um 14 metrar. Hæð trésins var 7,56 m og þvermál í brjósthæð um 35 cm.

3.

Eigendur og ræktendur hlynsins eru hjónin Ólafur Steinsson og Unnur Þórðardóttir. Skógræktarfélag Íslands hefur valið Tré ársins í allmörg ár og er útnefningunni ætlað að beina sjónum almennings að því gróskumikla starfi sem unnið er í trjá- og skógrækt. Útnefningin að þessu sinni fór fram miðvikudaginn 16. september sl. Allstór hópur var mættur við þetta tækifæri og tók þátt í athöfn undir laufskrúði trésins. Lúðrar voru þeyttir, tréð var mælt í bak og fyrir, Magnús Jóhannesson, formaður Skógræktarfélags Íslands, flutti ávarp og afhenti Ólafi fallegt viðurkenningarskjal.

Ólafur við gildan stofn hlynsins.

Ólafur Steinsson er fæddur á Þingeyri við Dýrafjörð og hneigðist ungu að ræktun en hefur ásamt konu sinni lengst af sinnar starfsævi rekið garðyrkjustöð og ræktað rósir í Hveragerði. Hann lagði stund á garðyrkjunám við Garðyrkjuskóla ríkisins og var í öðrum árgangi útskriftarnema frá skólanum.

„Ég hafði fengið góð meðmæli að vestan frá séra Sigtryggi Guðlaugssyni og var sem lærlingur hjá þeim hjónum í Skrúði. Þetta ágæta meðmælalibréf, sem ég hefði gjarnan viljað eiga í dag, fór ég með til skólastjórans Unnsteins Ólafssonar og komst inn í skólann en hafði þá áður verið tvo vetur í skóla á Laugarvatni. Á þessum tíma var Garðyrkjuskólinn tveggja ára nám. Eftir námið festi ég kaup á landi hér í Hveragerði árið 1945 og byrja að reisa gróðurhús. Í upphafi ræktuðum við vínber og gúrkur en síðan fór þetta yfir í það að við einbeitum okkur að rósarækt auk þess að vera með dálítið af laukum og hásintum til að brúa bilið milli sumars og vetrar.“

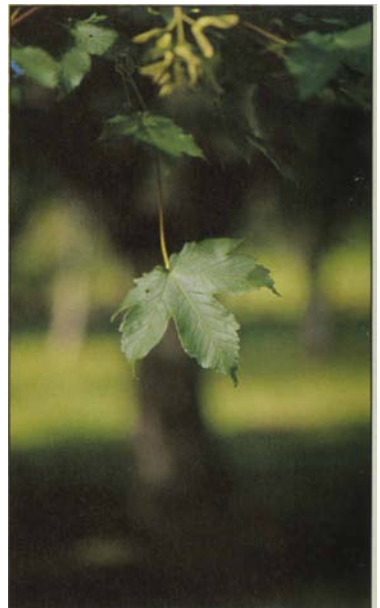
Auk þess að hafa garðyrkju að atvinnu var Ólafur einn af stofnendum Skógræktarfélags Hveragerðis árið 1950 og var m.a. formaður þess um langt árabli. Megináhersla var lögð á ræktun í svokölluðum Hamri, sem er ofan byggðarinnar, en það svæði er sannkallaður yndisreitur sem heimamenn og gestir sækja orðið mikið.

Í trjágarðinum í Bröttuhlíð 4 er hvert stásstréð á fætur öðru. Það var haft á orði við athöfnina að Skógræktarfélag Íslands þyrfti ekki að leita langt yfir skammt vegna vals á Trjám ársins næstu árin. Þau væri öll hægt að finna í garði Ólafs. Það eru orð að sönnu, því að í þessum garði eru margir fallegir meiðir, m.a. fleiri hlyntré, aspir, grenitré og ákaflega fallegur askur, um 10 metrar á hæð. Þá er þar að finna ýmsa fágæta runna, t.d. lamba-runna. Trjánum hefur, ólíkt því sem víða tíðkast, verið gefið gott vaxtarými og njóta þau sín betur fyrir vikið, eru krónumikil og stæðileg.

Tré ársins sker sig sérstaklega úr hvað varðar krónuna en hún er óvenjulega mikil og haf hennar nálægt 150 fermetrum. Ólafur segir að tréð hafi á unga aldri oft kalið í toppinn og sé það líklega meginástæða þess að vextinum hafi lítið miðað upp á við en því meir til hliðanna.

Ólafur segir að þau hafi fengið plönturnar afhentar sem broddhlyni og staðið í þeirri trú að það væri rétt, hvað þetta tré varðaði, því að það skar sig svo úr í vaxtarlagi. Hlynplönturnar eru frá Tumastöðum og líklega gróðursettar á tímabilinu 1953.-55. Glöggir tegunda-sérfræðingar (trjá- og blómgreindir menn) sem mættu á útnefninguna töldu við nána skoðun að hér væri um garðahlyn að ræða.

Við athugun á Fræskrá (1933-1992) Baldurs Þorsteinssonar skógfræðings kemur í ljós að árið 1950 kemur til landsins 1 kg af frævi af garðahlyni frá Hamri, ættað frá Heiðmörk í Noregi. Fræinu er líklega sáð það sama ár og plönturnar hafa því getað

verið orðnar þriggja til fjögurra ára þegar þær eru seldar.

Í þeim gögnum sem koma fram í fræskránni er hvergi minnst á broddhlyn og næsta hlynsending, einnig garðahlynur, kemur á Tumastaði 1963 og er sendingin frá Þýskalandi úr 1200 m hæð í nágrenni Baden-Württemberg. Allt bendir því til þess að þessi garðahlynur sé að uppruna ættaður af fræi úr Heiðmörk í Noregi.

Það er athyglisvert að Tré ársins og annað hlyntré skammt frá eru mjög ólík að vaxtarlagi og blaðlögun þrátt fyrir að vera af sama uppruna. Þetta undirstrikar þann mikla breytileika sem er að finna innan tegundarinnar. Ræktendur hafa og nýtt sér þennan eiginleika og ræktuð hafa verið mörg afbrigði af hlyni og sérstakir einstaklingar klónaðir.

Í Reykjavík, þar sem er hvað mest af garðahlyn, er að finna svipaða einstaklinga og 'Atropurpureum', en þar er neðra yfirborð blaðanna purpurarautt. Ótal önnur afbrigði af garðahlyn hafa verið ræktuð víða í Evrópu, til þess að auka fjölbreytni í litum, formi, gerð blaða og stærð og lögun trjástofna. Þetta er ekki skrytið í ljósi þess að garðahlynurinn er tegund sem reynst hefur afskaplega vel í borgum. Hann virðist spjara sig vel í mikilli loftmengun, þrífst vel nálægt sjó og þolir auk þess vindálag ágætlega.

Í kjölfar álmsýkinnar í Evrópu, þar sem þorri álmlrjáa hefur verið að veslast upp á síðustu 10 árum, hefur mikilvægi hlyns í borgarskógrækt aukist.

Tegundin hefur verið laus við alvarlega sjúkdóma og er að því

Hlynurinn ber töluvert af fræi.

leyti eftirsóknarverð. Á meginlandi Evrópu sækja hins vegar á hana ýmsir sjúkdómar, m.a. ýmsar tegundir af tjörusveppum sem sumir geta verið skeinuhættir.

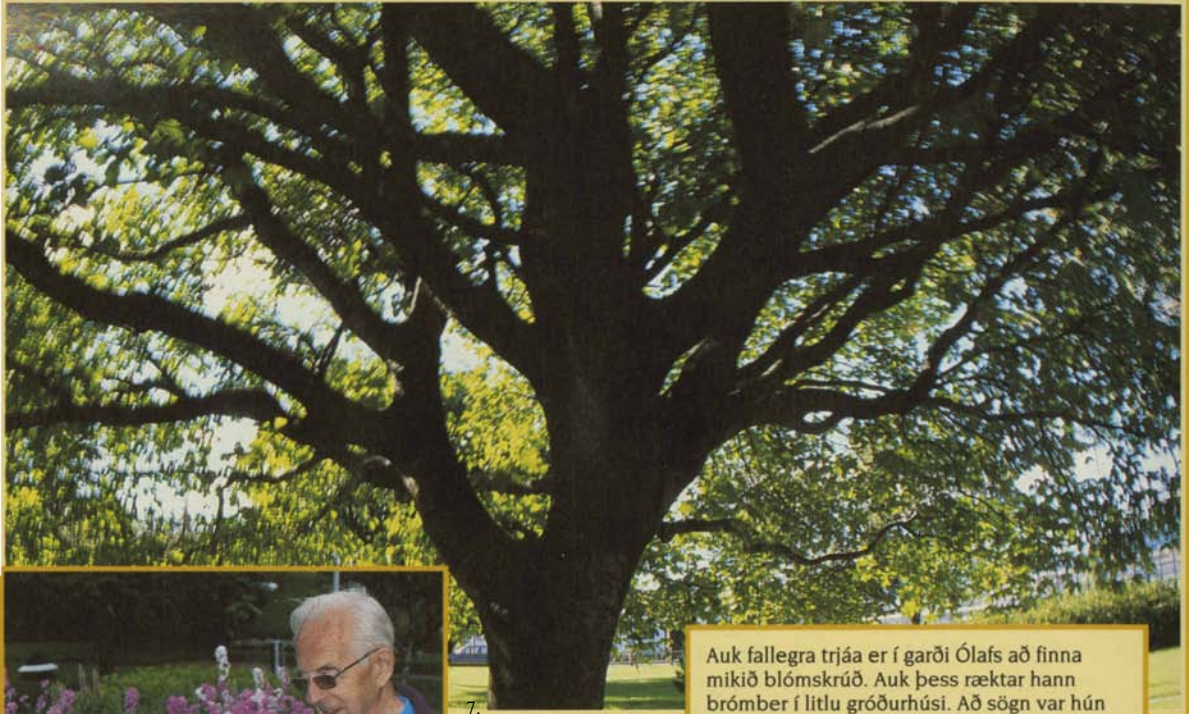
Talið er að hlyntré geti orðið allt að 200 ára gömul. Elstu hlyntré á Íslandi eru orðin um 100 ára gömul og hæstu trén eru farin að nálgast 15 metra.

5.

Undir laufþykki krónunnar er skuggsælt.

Auk fallegra trjáa er í garði Ólafs að finna mikið blómskrúð. Auk þess ræktar hann brómber í litlu gróðurhúsi. Að sögn var hún ættuð úr Armeníu og hefur þá kosti að vera þymalaus.

Heimildir:

1. Baldur Þorsteinsson, 1995. Fræskrá 1933- 1992. II. Lauftré, www.skog.is/skograekt/fraeskra2.xls.
2. David More, John White, 2003. Cassell's Trees of Britain & Northern Europe. ISBN 0-304-36192-5.
6. Munnlegar: Ólafur Steinsson, Bröttuhlíð 4, Hveragerði.

Ljósmyndir: höfundur